

UZGOJ ARAPSKOG KONJA KROZ HISTORIJU U BOSNI I HERCEGOVINI

Enver Žiga¹, Alma Rustempašić², Admir Dokso², Ervin Zečević²

Pregledni rad- Review paper

REZIME

Uzgoj arapskih konja u Bosni i Hercegovini se odvija 125 godina u kontinuitetu primjenom strogih mjera selekcije išao je u pravcu stvaranja manjeg konja pogodnog za križanje i popravljane karakteristika bosanskog brdskog konja. Ergelski uzgoj arapskog konja u BiH je počeo 1895. godine. Matične knjige uzgoja arapskog konja u BiH se uredno vode od 1895. godine do danas. O uzgoju bosanskog arapskog konja napisan je veliki broj stručnih i naučnih radova. Uzgoj bosanskog arapskog konja odvija se na bazi starih linija pastuha i starih rodova kobila koje takođe imaju ishodište u pustinjskom genetskom materijalu. Kako u sebi ima visok procenat krvi originalnih arapskih konja, tako se po izgledu ne razlikuje mnogo od njih. Izgled i eksterijer bosanskog arapskog konja se nije mijenjao od Drugog svjetskog rata.

Ključne riječi: *Bosanski arapski konj, rodovi kobila, linije pastuha, selektivni uzgoj.*

UVOD

Naziv bosanski arapski konj spontano se je počeo upotrebljavati u posljednje vrijeme kada su vlasnici i uzgajivači osjetili potrebu da označe uzgoj arapskih konja koji se u BiH odvija 125 godina u kontinuitetu i uz primjenu strogih kriterija selekcije. Sve do 70-tih godina prošlog stoljeća ovi konji su se jednostavno označavali kao arapska pasmina. Međutim, formiranjem Svjetske asocijacije za uzgoj čistokrvnih arapskih konja (WAHO - World Arabian Horse Organization), a zatim i asocijacije uzgajivača Shagya-arapa, naš uzgoj je ostao nedefinisan. Isto se desilo sa svim ergelama u bivšoj Jugoslaviji čiji je uzgoj baziran na genetskom materijalu konja uzgojenih na ergelama „Sarajevo“, „Goražde“ i „Borike“. WAHO je usvojila vrlo stroge kriterije za upis konja u njihove matične knjige. Mogli su biti upisani samo 100% čistokrvni arapski konji. Glavni cilj asocijacije je da se očuva čistoća krvi u uzgoju arapskog konja i da se koordinira rad na uzgoju. Bosanski arapski konj u prošlosti imao predaka koji nisu poticali od čistokrvnih arapskih konja, logično je da taj uzgoj nije mogao ući u WAHO knjige. Slično se desilo i sa arapskim konjima koji su uzgajani u brojnim ergelama širom Europe, a nisu imale konje koji su zadovoljavali WAHO kriterije. S obzirom da su Mađari i Nijemci imali jedan uzgoj baziran i konsolidovan na korpulentnom pastuhu Šagija uvezenom sa Bliskog istoka, odlučili su se da počnu raditi na registraciji zasebne pasmine Shagya – Araber. Na konvenciji WAHO održanoj 1978. godine u Hamburgu,

¹ Vlasnik ergele „Žiga“

² Poljoprivredno-prehrambeni fakultet, Univerzitet Sarajevo, Zmaja od Bosne 8, 71000 Sarajevo
Corresponding author: enver_ziga@yahoo.co.uk

prihvaćeno je ime Shagya - Araber (Shagya-arap) od strane Izvršnog komiteta WAHO, što znači da je taj uzgoj registrovan kao posebna pasmina. U aplikacionom dokumentu je navedeno da u početne matične knjige Shagya - Arabera mogu ući sva grla i po muškoj i po ženskoj liniji uzgojena u sljedećim ergelama: Babolna, Radauc, Topoljčanki, Managlija, Kolarevgrad, Janov Podalski, Borike i Karađorđevo, te originalni arapski konji iz tih ili drugih ergela. Ovdje nastaju mali problemi u odnosima sa navedenom asocijacijom na relaciji naš arapski konj – Shagya, jer su u početne matične knjige upisana i sva grla bosanskog arapskog konja, bez obzira na činjenicu da je naš uzgoj išao u pravcu stvaranja manjeg konja pogodnog za križanje i popravljjanje karakteristika bosanskog brdskog konja, dok je Shagija uzgoj za uzgojni cilj imao stvaranje većeg, višenamjenskog konja. U te knjige upisani su i potomci originalnih arapskih konja dovedenih u Sarajevo direktno sa Bliskog istoka koji nisu nikada i ni na koji način imali uticaja na uzgoj u navedenim ergelama. Kako je do ovoga došlo i zašto, i koliko je pravnih i moralnih normi ovim činom pogaženo, nije moguće utvrditi, ali po toj računici svi su naši arapi 100% Shagye. Tim upisom u suštini se nije ništa izmijenilo i pošto je naš uzgoj ostao već dugo vremena van uticaja Shagya pa je činjenica da je procenat krvi Shagya u našem uzgoju skoro beznačajan, a sa druge strane nismo dostavljali podatke o našem uzgoju tako da se ostalo na tom prvom upisu. Tako je naš uzgoj ostao bez zvaničnog registra i bez pripadnosti nekoj pasmini. Mi smatramo da se radi o posebnoj pasmini, koja je tokom dugog vremena selekcijskog uzgoja dobila svoje karakteristike, vrlo cijenjene kod vlasnika i uzgajivača. Zbog toga se pokreće inicijativa da se bosanski arapski konj registruje kao posebna pasmina, s obzirom da ispunjava sve uslove za to. Cilj ovog rada je predstaviti brojno stanje konja, te linije i rodove bosanskog arapskog konja.

UZGOJ BOSANSKOG ARAPSKOG KONJA I POČETAK RADA ERGELE U SARAJEVU

O uzgoju bosanskog arapskog konja napisan je veliki broj stručnih i naučnih radova, a o svim bitnim karakteristikama i selektivnom uzgoju pisali su: Eduard fon Melecki, dr. Milan Grković, dr. Fahrudin Hrasnica, dr. Dragan Ilančić, dr. Fran Zavrnik, dr. Refik Telalbašić, dr. Teodor Bartolović, dr. Radovan Pajanović, mr. Enver Žiga i dr. Alma Rahmanović, a Nidal Korabi je 2012. godine odbranio doktorsku disertaciju na temu „Genetska i morfološka analiza tradicionalnih arapskih, punokrvnih arapskih i Shagya-arap konja u Republici Hrvatskoj“. U Hrvatskoj je naziv tradicionalni arapski konj sinonim za bosanski arapski konj. Imena autora koji su se na naučnoj osnovi bavili ovim uzgojem govore sama za sebe kolika je važnost pridavana selektivnom uzgoju i opštim karakteristikama ovoga tipa arapskog konja.

Ne postoje autentični pisani dokumenti na osnovu kojih bi se moglo zaključiti kada se po prvi put arapski konji pojavljuju na tlu Bosne i Hercegovine. U naučnim radovima se mogu naći mišljenja da je arapski konj u uzgajan za vrijeme vladavine kralja Tvrtka I Kotromanića. U literaturi pisanoj u Hrvatskoj često se spominje događaj koji se navodno dogodio prilikom vjenčanja kralja Tvrtka I Kotromanića sa bugarskom

princom Dorotejom, a koji govori da su vjenčanja tajno obavili đakovački biskupi i tom prilikom dobili na poklon od kralja devet arapskih kobila i jednog pastuha. S obzirom da u raspoloživim pisanim dokumentima ovaj podatak nije nigdje zabilježen, treba ga uzeti sa rezervom. Ne treba zanemariti ni činjenicu da je srednjovjekovna Bosna održavala kontakte sa Dubrovnikom, koji je već tada imao vrlo razvijenu trgovinu sa Bliskim istokom, pa je postojala realna mogućnost nabavke tim putem, te kasnijeg uzgoja arapskog konja u Bosni. Neovisno od tog događaja sa sigurnošću se može tvrditi da je sa prvim turskim osvajanjima započeo i masovniji dolazak arapskih konja u naše krajeve. Nažalost nismo uspjeli pronaći originalne dokumente na osnovu kojih bi se mogao pratiti uzgoj arapskog konja u Bosni i Hercegovini za vrijeme turske okupacije. Uzgoj je sigurno postojao i kod vlastele i u kapetanijama i kod turske vojske koja je zbog čestih ratova u kojima su konji stradali, morala imati stalan izvor za popunu potrebnog brojnog stanja konja. Pri tome treba imati u vidu da je najveći broj država u kojima su uzgajani originalni – pustinjiski arapski konji bio okupiran od strane Turske tako da je turskim uzgajivačima rasplodni materijal bio lako dostupan (Grković, 1932). Organizovani, ergelski uzgoj arapskog konja u Bosni i Hercegovini počinje 1895. godine, iako dr. Gustav Rau smatra da se 1885. godina treba smatrati godinom osnivanja ergele, jer je to godina kada su austrougarske vlasti u Sarajevu osnovale pastuhsku stanicu sa 60 pastuha arapske pasmine nabavljenih iz ergela monarhije, a najvećim dijelom iz mađarske ergele smještene u Babolni (Rau, 1939).

Međutim, realnije je uzimati 1895. godinu kao godinu osnivanja ergele kada je izvršena prva nabavka 9 pastuha i tri kobile iz Sirije. Nabavljeni konji su smješteni na Butmir gdje je dalje nastavljen selektivni uzgoj.

PREMJEŠTANJE ERGELE

S obzirom na to da je kompleks zemljišta na Butmiru bio suviše mali u odnosu na potrebe ergele, 1898. godine je na Borikama kod Rogatice na oko 1.000 metara nadmorske visine organizovano ispasište za ergelu. To je godina kada se Borike prvi put spominju kao mjesto uzgoja konja. Zbog dugotrajnih zima koje na Borikama traju i do maja mjeseca, iste godine su u Goraždu sagrađene moderni objekti štala za zimski smještaj ergele. Potpuno preseljenje ergele iz Sarajeva u Goražde izvršeno je 1900-te godine, do kada su u Sarajevu bile smještene omice, ždrijepci i dio pastuha.

Prvobitna namjena ergele bila je uzgoj vlastitih pastuha za oplemenjavanje bosanskog brdskog konja, ali je prvi uzgoj dao dobre rezultate da su austrougarske vlasti donijele odluku da se uzgojni cilj proširi i na uzgoj arapskih konja u čistoj krvi što je trebalo da doprinese širenju ove plemenite pasmine. Zbog ratnih dešavanja ergela je 1914. godine izmještena u Modriču, gdje je zadržana sve do završetka Prvog svjetskog rata, da bi 1919. godine bila privremeno smještena u okolinu Rogatice, mjesto Borje, a koristila je ljetnje ispasište na Borikama. Jedan dio ergele bio je smješten u Goraždu. Tek 1923. godine ergela je vraćena u Sarajevo na lokalitet Dolac Malte gdje se danas nalazi Veterinarski fakultet i u Kotorac u neposrednoj blizini Sarajeva, a na raspolaganje joj je

stavljeno kompletno područje hipodroma na Butmiru i velika prostranstva na planini Igman koja su korištena za ljetnju ispašu. S lokaliteta Sarajeva ergela je 1930. godine premještena na Borike, a objekti i prostor u Sarajevu su iskorišteni za smještaj ergele bosanskog brdskog konja (Hrasnica, 1957). Malo je poznato da je 1919. godine Udruženje uzgajivača Arapskog konja u Velikoj Britaniji, čiji je osnivač i prvi predsjednik bio Wilfred Blunt, objavilo prvu matičnu knjigu u kojoj je registrovano ukupno 46 pastuha i 50 kobila od kojih je njih 14 uvezeno iz Arabije, Egipta, Indije, Bosne i Hercegovine i Poljske. Iz Goražda su u toj knjizi registrirane kobile Simhan II i Simhan IV, što je svakako bilo, a i danas je veliko priznanje sarajevskom i goraždanskom uzgoju. Pored toga, uzgoj u svim ergelama na području prve i druge Jugoslavije, izuzev ergele „Inocenc Dvor“, bio je većim dijelom baziran na konjima uzgojenim u Bosni i Hercegovini.

RASPLODNI PASTUSI

Od osnivanja ergele pa sve do rasformiranja (marta 2019.) u ergeli je korišteno 99 rasplodnih pastuha. U početku, tj. od 1895. godine za rasplod su korišteni uglavnom originalni pustinski pastusi (Massud, Maneghie Abaali, Simhan, Ferhan El Neđd, Siglavy Gidran, O'Bajan, Eš Šeraki, Šehun, Mišhur, Gazal, Siglavy, El Hafi, Ilderim, Lenkoran i još nekoliko koji su ostavili manje potomaka. Pod uticajem opšte evropske mode, da se stvori što jači i koščatiji konj, kupljen je god. 1918. u ergeli Radauc iz Rumunije pastuh Shagya X – 13, visok 165, obim grudi 172, cjevanica 18,5. Bio je pepinjer državne ergele „Goražda“. Njegovo potomstvo isticalo se svojom visinom, preko 160 cm, koja nije odgovarala domaćem konjogojstvu, pa je 1928. godine izbačen iz rasploda a postepeno su izbacivani i njegovi potomci koji su eksterijerom odudarali od planiranog uzgoja. Kao rasplodni pastusi najviše su se koristili pepinjeri linija Ilderim, Gazal, Lenkoran i Siglavy. Krajem 1937. godine Prof. dr. Hrasnica je dao ergeli Babolna pastuha 29 Siglavy III u zamjenu za dva pastuha linije Kuhaylan Zaid (46 Kuhaylan Zaid I i 47 Kuhaylan Zaid II). Njihovi roditelji su bili originalni pustinski arapski konji. Tako su do početka Drugog svjetskog rata u uzgoju najviše bile zastupljene linije pastuha: Gazal, Ilderim, Lenkoran, El Hafi, Siglavy i Kuhaylan Zaid. Nažalost, tokom rata je izgubljena linija El Hafi, zatim 1954. godine linija Ilderim i na kraju 1959. godine linija Kuhaylan Zaid. Linija Kuhaylan Zaid je sačuvana u Karađorđevu pa je preko Hrvatske ponovo vraćena u BiH. U ergeli su od 1959. do 1971. godine djelovale samo tri linije pastuha, a od 1971. godine u rasplod je uveden čistokrvni arapski pastuh 77 Sabih kupljen u njemačkoj ergeli Marbah. Bio je to pastuh odličnih karakteristika koji je sve svoje karakteristike odlično prenosio na potomstvo pa je puno korišten u rasplodu. U rasplodu je bio od 1971. do 1982. godine, ostavio je 38 muških i 41 ženskog potomka (Telalbašić i sar., 2010). U sezoni parenja 2010. i 2011. na ergeli je korišten pastuh 97 Mabrouk kojeg je Enver Žiga uvezao iz Hrvatske. U knjigu pepinjernih pastuha uveden je pod rednim brojem 97. Na ergeli je ostavio 4 muška, te kod privatnih uzgajivača 2 muška i 3 ženska potomka. Realni su izgledi da linija bude sačuvana, što bi bilo vrlo značajno s obzirom da se radi o vrlo kvalitetnom genetskom materijalu. U posljednjih nekoliko godina privatni uzgajivači u Sarajevu i

Visokom za rasplod su koristili nekoliko čistokrvnih arapskih pastuha iz WAHO registra od kojih još ni jedan nije zasnovao liniju. Upotreba rasplodnih pastuha WAHO registra u uzgoju bosanskog arapskog konja je poželjna, ali se mora provoditi pod strogim nadzorom stručnjaka, u protivnom bi mogli nastupiti poremećaji u uzgoju sa nesagledivim posljedicama. Ženska grla bi se u naredne dvije generacije morala pariti sa pastusima bosanskog arapskog konja, a muška bi se morala pažljivo pratiti i tek nakon licenciranja pažljivo dalje koristiti u rasplodu.

RASPLODNE KOBILE

U prvim godinama rada ergele uvezeno je 27 originalnih arapskih kobila od kojih su skoro sve imale svojstva najplemenitijih predstavnika svoje pasmine. Pored toga iz mađarske ergele Babolna uvezeno je 9 rasplodnih kobila koje nisu imale ujednačene karakteristike što se odražavalo i na ukupnu gojdbenu izgradnju.

Mnoge od navedenih kobila, zbog bitno izmijenjenih životnih prilika, nisu uspjele zasnovati rodove, a u razdoblju između dva svjetska rata značajan broj rodova je predat drugim ergelama tako da su neki rodovi u potpunosti nestali. U periodu do početka Drugog svjetskog rata najzastupljeniji su bili: rod Kadina (pramajka originalna Arapska kobila 34 Hamda Esamra En Nedjd), rod En Nasira (pramajka originalna Arapska kobila 12 En Nasira), rod Kefija (pramajka originalna Arapska kobila 10 Hadbe), rod El Hafi (pramajka originalna Arapska kobila 34 Hamda Esamra En Nedjd), rod Hamdani (pramajka 36 Hamdani Semri oždrijebljena u Babolni), rod O'Bajan (pramajka 35 O'Bajan oždrijebljena u Babolni), rod Luna (pramajka 5 Zarif I oždrijebljena u Babolni) i rod Fatinica (pramajka 8 Zarif Bagdadi oždrijebljena u Babolni). Nekoliko rodova je nestalo tokom Drugog svjetskog rata, a neke su kobile bile ustupljene drugim ergelama u Jugoslaviji. Zahvaljujuću velikim naporima uprave ergele i prof. Hrasnice, kobile svih rodova kojih nije bilo u ergeli su vraćene tako da su rasplodnu maticu kobila sačinjavale kobile navedenih 8 rodova, sa napomenom da je u rasplod bio uveden i rod Darinka koji potječe iz Karađorđeva. U periodu od Drugog svjetskog rata do danas, iz nepoznatih razloga, izgubljeni su rodovi Kefija, En Nasira, Fatinica i Darinka, tako da su ostali rodovi Kadina, El Hafi, Luna, Hamdani i O'Bajan. (Telalbašić, 1981).

Početak ovoga stoljeća u uzgoj je uveden i rod Fehra i to iz oba ogranka. Jedan je išao iz Karađorđeva preko Hrvatske i od toga ogranka imamo jedno žensko grlo. Drugi je išao iz Karađorđeva preko ergele „Bečmen“ i iz tog ogranka imamo tri ženska grla. Svi navedeni rodovi, su zahvaljujući izrazito dobrim karakteristikama uspjele da se u potpunosti prilagode našim klimatskim uslovima i načinu ishrane. Bilo bi od velikog značaja za budući uzgoj ako bi se osnovao još koji rod kobila što je svakako moguće pažljivim izborom kobila WAHO uzgoja i njihovim parenjem u nekoliko generacija sa pastusima bosanskog arapskog konja (Žiga, 2008).

U posljednjih nekoliko godina intenziviran je uzgoj bosanskog arapskog konja kod privatnih uzgajivača, što predstavlja znatan napredak u uzgoju i povećanje populacije pasmine sa tendencijom daljnjeg povećanja brojnosti i rasplodnih pastuha i kobila.

MATIČNE KNJIGE (STUD BOOK)

Matične knjige uzgoja arapskog konja u Bosni i Hercegovini uredno se vode od 1895. godine do danas. Kopije svih knjiga nalaze se kod Envera Žige. Nakon rasformiranja ergele Borike, svi uzgajivači njemu dostavljaju podatke tako da se kontinuitet u vođenju knjiga nije prekinuo. Ukupnu matičnu evidenciju (Stud book) sačinjavaju:

1. Knjiga rasplodnih pastuha u kojoj su upisani svi rasplodni pastusi od osnivanja ergele do danas, njihovi roditelji, godina rođenja, boja, broj ždrijebadi.
2. Knjiga rasplodnih kobila sa istim podacima kao i za rasplodne pastuhe.
3. Knjiga pripusta ili pripusni dnevnik u koju se upisuju osnovni podaci o pripustu.
4. Knjiga ždrijebadi u koju se upisuju podaci o novorođenim ždrijebadima po rednim brojevima koji idu redosljedom ždrijebljenja.
5. Matični listovi ili Rodovnici ili Pedigrei.

Na osnovu baznih podataka za svako novo ždrijebe radi se matični list. U Evropi je sada uobičajeno da se matični listovi vode na tri generacije predaka. Mi radimo na pet generacija. Na osnovu raspoloživih podataka u mogućnosti smo napraviti matični list za bilo kojeg konja koji je učestvovao u rasplodu ili oždrijebljen na ergeli ili kod privatnih uzgajivača. Svi podaci matične evidencije vode se u ručno pisanoj formi, a paralelno su smješteni u elektronsku bazu podataka. Takođe se matični listovi svih konja arapskog uzgoja u Bosni i Hercegovini mogu naći na najvećoj svjetskoj bazi podataka za konje **All Breed Database** gdje podatke redovno ažuriramo.

U glavnu matičnu knjigu upisuju se samo grla čija su oba roditelja bosanski arapi i pojedina grla kojima je jedan roditelj naš arap a drugi WAHO arap. Takva grla moraju se pariti u naredne dvije generacije sa pastusima bosanskog arapa, a ako se radi o muškim grlima mogu ići u rasplod tek nakon licenciranja.

U avgustu 2010. godine Refik Telalbašić, Alma Rahmanović i Enver Žiga su objavili Matičnu knjigu uzgoja Arapskog konja u BiH. Bilo je to prvi put da se izda jedna ovakva knjiga i to nakon 115 godina uspješnog uzgoja, iako je u svijetu uobičajeno da se svake 4 godine objavljuju Matične knjige za pasmine.

BROJNO STANJE ARAPSKIH KONJA

Uzgoj bosanskog arapskog konja sedamdesetih godina prošloga stoljeća proširio se je i na Hrvatsku, prvo u ergelu „Višnjica“ a zatim i kod privatnih uzgajivača. Masovniji uzgoj je započeo devedesetih godina prošlog vijeka, a bio je baziran na nekoliko kvalitetnih grla kupljenih na ergeli „Borike“, 77 Saabich, 509 Hamdani, 468 El Hafī, 487 El Hafī, 492 Kadina, 187 Gazal VII – 2 i nekoliko grla kupljenih na ergeli „Karadordevo“ koja su takođe našeg porijekla (740 Kuhaylan Zaid – 4, 896 Siglavy I – 1 i 140 Fehra XX). Brojnost bosanskog arapskog konja u Hrvatskoj rapidno se povećavala tako da je 2012. Godine prelazila cifru od 400 jedinki. Iako je bilo dosta

nekontrolisanog ukrštanja sa WAHO pastusima, analiza dr. Korabija pokazuje da hrvatski uzgoj pokazuje u svakom pogledu istovjetne karakteristike kao i bosanski arapski konj uzgojeni u BiH.

Uzgoj bosanskog arapskog konja u Srbiji počeo je početkom ovoga stoljeća u ergeli „Bečmen“ u koju je stiglo dosta kvalitetnih grla sa ergele „Borike“. Poznato je da je ergela „Karađorđevo“ imala kvalitetan uzgoj arapskih konja baziran uglavnom na bosanskom genetskom materijalu i originalnim uvezenim arapskim konjima. Nekoliko grla iz ove ergele je otišlo u Hrvatsku, nekoliko u ergelu „Bečmen“, ostalima se gubi trag. Pored ergele „Bečmen“ u Srbiji ima još nekoliko uzgajivača bosanskog arapskog konja, a ukupna populacija je cca. 70 grla.

I u Crnoj Gori imaju dva uzgajivača bosanskog arapskog konja, istina sa manjim brojem grla ali uzgoj postoji.

U našem istraživanju bazirali smo se na brojno stanje u BiH, a uzimali smo u obzir samo ona grla koja imaju urednu dokumentaciju. Bez obzira na to biće potrebno porijeklo svakog konja pojedinačno potvrditi DNK analizom.

Brojno stanje, novembar 2019.

1. RASPLODNI PASTUSI I MUŠKI PODMLADAK

- LINIJA GAZAL	8	
- LINIJA LENKORAN	11	
- LINIJA SIGLAVY	6	
- LINIJA SABIH	11	
- LINIJA MABROUK	6	
- LINIJA KUHALAN ZAID	5	
- <u>OSTALI</u>	<u>6</u>	(WAHO pastusi koji još nisu zasnovali liniju)
<u>U K U P N O:</u>	<u>53</u>	

2. RASPLODNE KOBILE I ŽENSKI PODMLADAK

- ROD KADINA	23	
- ROD EL HAFI	12	
- ROD HAMDANI	12	
- ROD O'BAJAN	12	
- ROD LUNA	14	
- ROD FEHRA	4	
- <u>OSTALE</u>	<u>2</u>	(Kobile iz WAHO uzgoja koje još nisu rod)
<u>U K U P N O:</u>	<u>79</u>	

ZAKLJUČAK

Uzgoj bosanskog arapskog konja u Bosni i Hercegovini je nastavljen zahvaljujući privatnim ergelama i individualnim uzgajivačima. Iz navedenog pregleda lahko je uočiti da se uzgoj bosanskog arapskog konja odvija na bazi starih linija pastuha (svi vode

porijeklo od originalnih pustinjских pastuha) i starih rodova kobila koje takođe imaju porijeklo u pustinjском genetskom materijalu.

LITERATURA

- Grković, M. (1932): Naš arapski konj. Veterinarski arhiv, knjiga 3. Zagreb.
- Hrasnica, F. (1957): Uzgojna analiza arapskog rasplodnog materijala. Veterinaria, sv. 2—3, sr. 286 - 299, Sarajevo.
- Korabi, N. (2012): Genetska i morfološka analiza tradicionalnih arapskih, pinokrvnih arapskih i Shagy-arapskih konja u Republici Hrvatskoj - doktorski rad. Sveučilište u Zagrebu, Agronomski fakultet.
- Rau, G. (1939): Die Zucht des Arabischen Pferdes in Bosnien und a Herzegowina, Sankt Georg hft. 3 – 4.
- Telalbašić, R., Pajanović, R. (1981): Prilog poznavanju stanja uzgoja i tipa arapske ergele na Borikama za vrijeme trajanja posljednjeg generacijskog intervala. Referat na 32. zasjedanju Evropske stočarske federacije, Zagreb.
- Telalbašić, R., Rahmanović, A., Žiga, E. (2010): Matična knjiga boričkog arapskog konja u Bosni i Hercegovini. Autorsko izdanje, Sarajevo.
- Žiga, E., Telalbašić, R., Rahmanović, A. (2008): Borički arapski konj – zbornik radova – TKD Šahinpašić, Sarajevo.

HISTORY OF ARABIAN HORSE BREEDING IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Summary

The breeding of Arabian horses in Bosnia and Herzegovina which has been going on for 125 years, by applying strict selection measures. It has gone in the direction of creating a smaller horse suitable for crossing and improving the characteristics of the Bosnian Mountain Horse. Stable breeding of Arabian horses in BiH began in 1895. The registry books of Arabian horse breeding in BiH have been kept regularly from 1895 until today. A large number of professional and scientific papers have been written about the breeding of the Bosnian Arabian horse.

The breeding of the Bosnian Arabian horse takes place on the basis of old lines of stallions and old mares that also have their origin in desert genetic material. As it has a high percentage of the blood of the original Arabian horses, it does not look much different from them. The appearance and exterior of the Bosnian Arabian horse has not changed since World War II.

Key words: *Bosnian arabian horse, mare and stallion lines, selective breeding*